

LITTERATURFYLKET I NORD

01.01.201
9

Litteraturen i Nord snakker med altfor lav stemme

Denne rapporten peker på behov for å løfte det litterære feltet i Nord-Norge. Prosjektet er initiert av Hamsunsenteret og støttet av Nordland Fylkeskommune. Det er tre hovedtema som blir diskutert: Formidling, Forlag og Folkebibliotek. Rapporten har med forslag til tiltak, aktiviteter og løsninger til hvordan løfte litteraturbransjen i Nord.

Litteraturfylket i Nord

LITTERATUREN I NORD SNAKKER MED ALTFOR LAV STEMME

Innledning:

Litteraturen i Nord snakker med altfor lav stemme. Vi forutsetter at all tekst er litteratur. Og at tekst er noe som gjennomsyrrer vår hverdag, våre liv og interaksjon og kommunikasjon mellom folk, og at det er med på å danne vår oppfattelse av verden. Litteratur er grenseløst og universelt. Litteratur er noe alle mennesker i verden, på et eller annet nivå, forholder seg til. Litteratur er språk, det er fortelling, det er identitet, det er opplysning. Litteratur er fiksjon, manipulasjon og fakta.

Ideen til forprosjektet Litteraturfylket i Nord kom da Nordland fylkeskommunes store kunstprosjekt «Skulpturlandskap Nordland» ble avsluttet i 2017. I løpet av en prosjektperiode på 25 år hadde 36 skulpturer blitt fordelt på 34 kommuner i Nordland og en kommune i Troms, noe som har gjort at Nordland fylke kan skilte med verdens største skulpturpark. Da prosjektet ble avsluttet, var det naturlig å tenke at kunstideen kunne videreføres i et nytt prosjekt, som kan bli «Litteraturlandskap Nord».

Stadig færre unge leser bøker, og alle aldersgrupper bruker stadig mindre tid på å lese litteratur. Er det viktigst for oss i Nordland å fremme litteratur generelt, eller bør vi fremme nordnorsk litteratur spesielt? Er det noen motsetning mellom de to? Vil et prosjekt som «Litteraturlandskap Nord» knytte seg tettere til den nordnorske litteraturen som produkt av geografien, eller vil prosjektet se på litteraturen som drivkraft for menneskene som bor i det geografiske området, uavhengig av hvor litteraturen er produsert?

Vi tror litteraturen som springer ut av et geografisk område, betyr noe for menneskene i det området, og at det er viktig å holde fast på at den nordnorske litteraturen som produkt av geografien har en egen verdi. Det trenger likevel ikke være noen motsetning mellom det og det å bygge lesere, publikum og litterære aktører i Nordland som møter litteratur fra en hel verden.

Anbefalinger og tiltak

Vi ønsker med dette å anbefale to omfattende prosjekter. Prosjektene bør være tydelige, og de må være mangfoldige og romme alle litterære og språklige identitetsmarkører i Nord-Norge. Målet med prosjektene er å løfte det litterære feltet og gjøre det mer tydelig.

For kunsten: Litteraturlandskap Nord

Som vi skal vise i denne rapporten, har forprosjektet løftet frem noen institusjoner/organiseringer fra det litterære feltet i Nordland. Gjennom disse ser vi konturene av et litterært landskap. Noen av disse kan anerkjennes som litterære fyrtårn som kan dra oppmerksomheten nordover og gjennom sine særegenheter løfte nordnorsk litteratur. Naturlige fyrtårn i Nordland er Hamsunsenteret på Hamarøy, Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana, Petter Dass-museet i Alstahaug og Stormen bibliotek i Bodø. Det litterære landskapet rundt og mellom disse fire aktørene er mangfoldig og allsidig. Nordland er det fylket i Norge med flest samiske språkområder, her finnes både sør-, pite-, lule- og nordsamiske språkområder. Et stort, flerårig litterært kunstprosjekt («Skulpturlandskap Nordland») hadde som nevnt en varighet på 25 år) vil løfte og identifisere nordnorsk litteratur og tekstkunst. Litteraturlandskapet er allerede på plass, det er bare litt overgrodd eller så vidt i frøstadiet. Vi må gi det næring og trimme det for at det skal synes, og for at det skal kunne blomstre.

For faget: Bok:farm.

En bransjemesse for det litterære feltet i Nordland, Troms og Finnmark. Musikkbransjen har sitt by:Larm, som i over 20 år har klart å samle, styrke og synliggjøre den norske musikkbransjen – ikke bare i Norge, men også i utlandet. Vi tenker oss samme modell og organisering. På Bok:farm er det litteraturbransjen som er i sentrum og utgjør innholdet. Vi skal «dyrke boka»! Bok:farm er beskrevet mer inngående i eget kapittel.

Stormen Bibliotek i Bodø sett fra sjøsiden.

Foto: Stormen bibliotek

Innhold

Innledning:	1
Anbefalinger og tiltak.....	2
BAKGRUNN	4
Noen begrepsavklaringer	4
Rapportens struktur.....	5
KAPITTEL 1: FORMIDLING: ARENA, ARRANGØR OG PUBLIKUM.....	6
En nordnorsk litteraturstrategi	6
En reise gjennom «det litterære feltet» i Nordland.....	6
Litteraturlandskap Nord	8
Hva kan litteraturbransjen lære av musikkbransjen?	8
Bok:farm - bransjetreff i Nord	9
Forslag til tema på Bok:farm - bransjetreff i Nord.....	10
Hvorfor bransjetreff? Hva er målet?.....	10
Å finne forfatterspirer og bransjetalenter.	10
Festivalene:.....	11
Noen litterære prøvetiltak gjennomført i forprosjektet.....	12
Deltakelse på bransjeseminar i regi av Nordnorsk litteraturstrategi.	13
Formidling på nett.....	14
Hamsunsenteret – et litterært fyrtårn i Nord.....	15
.....	16
KAPITTEL 2: FORLAGSBRANSJEN I NORD	16
Innledning	17
Nordnorske forlag – hvem er de, og hvor mange finnes?.....	17
Er det vanskelig å lykkes som næringsaktør for et forlag?.....	17
Synlighet og samarbeid	19
Hvor skal den nordnorske litteraturen? Hva vil vi med den?.....	20
Litteratur som en del av den offentlige samtalen.....	20
Forlagsøkonomi.....	21
Forfatterens kunstneriske utvikling	21
Momenter på pluss- og minussiden i litteraturfeltet:	21
.....	23
KAPITTEL 3: BIBLIOTEKENE I LITTERATURFYLKET	23
Formålet med folkebibliotekene	23
Hvem er folkebibliotekene i Nordland?	23
Litteratur i folkebibliotekene i Nordland.....	24
Litteratur i skolen.....	24
Hva må gjøres for litteratur i bibliotekene?	24
Hvilke tiltak kan løfte den litterære identiteten?.....	25
Litteratur er ikke alt i folkebibliotekene	26
AVSLUTNING OG KONKLUSJON.	26
Disse har laget denne rapporten:.....	28
Kilder og henvisninger:.....	29

BAKGRUNN

Forprosjektet Litteraturfylket i Nord ble initiert av Anita Overelv, produsent ved Hamsunsenteret, høsten 2016 med oppstart i 2017. Nordland fylkeskommune, avdeling næring og regional utvikling, ga samme høst tilsagn om 250 000kr i prosjektmidler. Nordlandsmuseet er prosjekteier.

Målet for forprosjektet har vært å etablere en plattform som skal sikre at Nordland blir litteraturfylket i nord. Gjennom kartlegging og nettverksbygging har forprosjektet forsøkt å løfte Nordlands litterære identitet.

Prosjektet er drevet av en styringsgruppe bestående av prosjektleder Anita Overelv, produsent ved Hamsunsenteret, Arne André Solvang, direktør for Hamsunsenteret, og Mari Hopland, biblioteksjef i Hamarøy kommune. Forlegger Veronica Melå fra Utenfor Allfarvei Forlag er med som skribent av kapittel 2: «Forlagsbransjen i Nord».

Denne rapporten gjør rede for arbeidet som er gjort i prosjektperioden, og kommer med anbefalinger og konkrete tiltak som skal styrke litteraturen i nord. Forprosjektet fremhever **tre hovedområder** som ved målrettet og strategisk arbeid kan løfte Nordlands (og Nord-Norges) litterære identitet. Prosjektarbeidet og anbefalingene gjøres på bakgrunn av intervjuer, besøk, møter gjort i forprosjektet og prosjektmedlemmenes egne erfaringer og meninger.

Vi har i rapporten valgt å ikke ta for oss forfatteren/tekstkunstneren i et eget kapittel, siden forfatteren/tekstkunstneren er en forutsetning for all litteratur, også den nordnorske. Vi har valgt å ta for oss bransjen som gir liv til boka og forfatterskapet. Leseren, eller mottakeren, er også en vesentlig faktor. Leseren/mottakeren blir omtalt i avsnitt om publikumsutvikling. *Etter vår mening er det viktigste vi kan gjøre for å fremme den nordnorske litteraturen, å styrke apparatet rundt forfatterskapet og tekstkunsten.*

Noen begrepsavklaringer

Rapporten tar utgangspunkt i det litterære Nordland. Men det er mer interessant å se for seg et litteraturlandskap i nord som omfatter mer enn Nordland fylke. Derfor har vi kalt det ene foreslåtte prosjektet «Litteraturlandskap Nord».

Prosjektnavnet viser ikke til et fysisk eller geografisk landskap, noe som signaliseres ved det ikke-eksisterende stedsnavnet Nord. Navnet er en metafor for utstrekning og grenseløshet. Prosjektet omfavner litteratur og aktører fra hele det litterære feltet i Nord-Norge, men også aktører som kommer fra eller skriver om nord fra andre deler av landet.

Med *litteraturbransjen i Nord* mener vi: alle som jobber/opererer, også på det frivillige feltet (festivaler, bokdager, lesesirkler, etc.), innenfor det litterære feltet i Nord. Institusjoner, bibliotek, bokhandlere, forlag, interesseorganisasjoner, arkiv, forfattere, diktere, tekstkunstnere, tegneserieforfattere, litteraturhus, litteraturmuseer, dramatikere, manusforfattere og så videre. Vi skiller ikke mellom kommersiell, offentlig eller privat «bransje».

Rapportens struktur.

Forprosjektet har konsentrert seg om tre temaer vi mener det er viktig å løfte frem for at litteraturen i Nord skal snakke med kraftigere stemme. Hvert av temaene er behandlet i hvert sitt kapittel, hvor vi gjør en situasjonsbeskrivelse og har konkrete forslag til tiltak og aktivitet som kan løfte det litterære feltet i Nord. Vi har med overlegg valgt bort ressurser/støtteapparatet/økonomi. Den nordnorske litteraturstrategien sier en del om det temaet. Vi trenger ikke gjenta at det trengs mer ressurser til litteraturfeltet i Nord for at det skal vokse.

De tre temaene vi har valgt ut, er gjensidig avhengig av hverandre for å eksistere. La oss presentere de tre F-ene:

- **Formidling: arena, arrangør og publikum**
- **Forlagsbransjen**
- **Folkebibliotekene**

Bilde av Petter Dass museet i Alstadhaug på Helgeland

Foto: Petter Dass museet

KAPITTEL 1: FORMIDLING: ARENA, ARRANGØR OG PUBLIKUM

En nordnorsk litteraturstrategi

I 2017 kom endelig en egen litteraturstrategi for Nord-Norge. Fylkesbibliotekene i Finnmark, Troms og Nordland har jobbet frem en strategi som tar for seg de fleste områder av litteratursegmentet i Nord. Nordnorsk litteraturstrategi er et viktig grunnlagsdokument for vårt forprosjekt. Strategiens hovedformål er «å styrke produksjon og formidling av nordnorsk litteratur (...) Den skal fungere som et redskap og en plattform for økt samarbeid om litteraturen i landsdelen». Nordnorsk litteraturstrategi har blant annet tatt initiativ til å invitere «den nordnorske litteraturbransjen» til bransjetreff ved fire anledninger: i Tromsø i 2017, i samarbeid med Ordkalotten – Tromsø internasjonale litteraturfestival, i Alta i 2018, i samarbeid med Finnmark internasjonale litteraturfestival, Ord i Spor Narvik 2019 og i Harstad på Festspillene i Nord-Norge 2019. Forprosjektet har deltatt på alle bransjetreffene.

Forprosjektet slutter seg til litteraturstrategiens mål for nordnorsk litteraturpolitikk. Vi trenger å styrke produksjon og formidling av nordnorsk litteratur. Vi – folka i nord – trenger en litteratur å finne oss sjøl i, en litteratur som speiler samtida og framtida og fortida. Gode muligheter for litteratur i Nord gir gode muligheter for et folk som leser, skriver, tenker og ytrer.

En reise gjennom «det litterære feltet» i Nordland

I 2017 reiste prosjektleder Anita Overelv på besøk til noen litterære institusjoner, organisasjoner og andre interessenter som har relevans innen litteraturfeltet i Nordland. Det ble også gjort skriftlige henvendelser. Målet med møtene og henvendelsene var i enkelhet å ta kontakt og ha en samtale om «Hva gjør dere?», «Hvordan jobber dere?», «Hva er formålet deres?». Vi går ikke i detalj om disse møtene her, men gir en rask oppsummering.

Besøk på ulike biblioteker i Nordland. Hensikten med Overelvs besøk på ulike biblioteker – Brønnøysund, Sandnessjøen, Mo i Rana, Bodø, Narvik og Hamarøy – var i hovedsak å få et bilde på likheter, fasiliteter og prioriteringer. Folkebiblioteket er en lovpålagt tjeneste i Norge. Det gjør bibliotekene til særdeles viktige og interessante arenaer for formidling og synliggjøring av nordnorsk litteratur.

Nasjonalbibliotekets arkiv i Mo i Rana. Nasjonalbiblioteket er et kraftsenter av informasjon, historie, innsikt, utvikling og innovasjon. Det er en kompetansearbeidsplass med rundt 200 ansatte. For litteratur i Nord har det stor betydning at arkivet er etablert i Nord-Norge. Forprosjektet ønsker at arkivet skal ha en større plass i formidlingen og synliggjøringen av litteratur/tekstkunst i Nord.

Nordland fylkesbibliotek med fylkesbiblioteksjef og omtrent 20 ansatte holder til i Mo i Rana og Narvik. Fylkesbiblioteket er en stor styrke for regionen og bidrar stort til å jobbe med litteraturen som en del av kulturuttrykket i Nord. Fylkesbiblioteket i Nordland er også en av partene i utformingen av Nordnorsk litteraturstrategi 2017–2021. Og de er en av partene som utgjør juryen til “Havmannprisen”, en litterær pris som deles ut hvert år på Mo i Rana.

Norsk forfattersentrum Nord-Norge. Forfattersentrum er et viktig organ for tekstkunstnere og forfattere i Norge. En viktig del av Forfattersentrums arbeid er Forfatterdagen, hvor de presenterer regionale forfattere for et bredt publikum. I Nord-Norge sirkulerer Forfatterdagen på de tre (snart to) fylkene. I 2019 hadde de en bred presentasjon på Festspillene i Nord-Norge i Harstad. Norsk forfattersentrum i Nord-Norge er en av til sammen fem regionsavdelinger. Om seg selv sier Forfattersentrum: «Vi formidler forfattarar til opplesingar, bokbad, foredrag, skrivekurs, skulebesøk og mykje anna. Viktige oppdragsgjevarar er bibliotek, skular, offentlege institusjonar, bokbransjen, organisasjonar og

næringslivet.» Forfattersentrum har 1 500 medlemmer over hele landet, og av disse er 82 fra region Nord (alle de tre fylkene).

Nordnorsk forfatterlag (Nfl) er, i likhet med Forfattersentrum, en organisering for forfattere og tekst-kunstnere med tilhørighet til Nord. «(Nordnorsk forfatterlag arbeider for å fremme interessen for litteratur generelt, og *landsdelens litteratur spesielt*, samtidig som laget ønsker å ivareta forfatterne interesser)», står det innledningsvis om formålet til Nfl. Nfl er ofte representert og tilgjengelig på litteraturfestivaler og bransjetreff med informasjon og personlig oppmøte av styremedlemmer.

Hamsunsenteret er det nasjonale senteret for nobelprisvinner og forfatter Knut Hamsun. Hamsunsenteret skal formidle Hamsuns liv og forfatterskap. Se eget avsnitt.

Petter Dass-museet i Alstahaug på Helgeland. Petter Dass var prest og poet på Helgeland på 1600-tallet (f. 1647–1707). Kjent for dikt som «Nordlands trompet» og salmen «Herregud ditt dyre navn og ære». Museet formidler Dass' liv og lære. Museet er også 1000-årssted i Nordland. Petter Dass-museet er produsent for Petter Dass-dagene, som er en litteratur- og kulturfestival som arrangeres annet hvert partallsår i Alstahaug.

Stormen Bibliotek i Bodø. Stormen Bibliotek er Bodøs viktigste kulturhus og kulturelle møteplass. Det er et stasbygg i sentrum av Bodø. Som bibliotek oppleves det som svært innbydende, oversiktlig og godt besøkt. Det er flere arrangementer i Stormen bibliotek enn det er dager i året. Etter at Stormen bibliotek åpnet i Bodø, har byen fått fart på litteraturformidlingen. Det huser blant annet Det Vilde Ord Litteraturfestival, en årlig bokfest.

Nordland Teater (NT), regioneater lokalisert i Mo i Rana. Institusjonen skriver om seg selv: «Nordland teater er den viktigste og mest spennende aktøren i kulturlivet i Nordland, og skal være kjent med sitt nordlandske preg. Nordland teater er en profesjonell kulturformidler.» Teatret holder til i egne lokaler i Rådhusalleen, Mo i Rana. Bygget stod ferdig høsten 2005. Lokalene inneholder 2 scener: Hovedscena og Black box. I tillegg benyttes Teaterkafeen til en rekke konserter og forestillinger. Nordland Teater hadde sin første offentlige forestilling i 1979. Nordland Teater er et turné-teater for hele Nordland fylke. Nordland teater bedriver tekstkunst i ytterste forstand, både utøvende og skriftlig. I møtet med NT diskuterte vi mulighetene for å samarbeide tettere på områder som formidling og utførelse av tekst. Nordland Teater er også eier av teaterfestivalen Vinterlys, som arrangeres hvert år i Mo i Rana.

Bokåret 2019. Det er 500 år siden den første boka ble trykket i Norge, og i den forbindelse har Kulturdepartementet bevilget 30 millioner kroner til litterære tiltak som synliggjør boka og maner til lese- og skrive lyst. Det er mange gode arrangementer, tiltak og kreative prosjekter på gang. Også i Nord er det igangsatt fine litterære aktiviteter. Fylkesbiblioteket i Nordland har blant annet et Bokår-prosjekt som kalles «LitteraTUR», som omfatter de fleste kommunene i Nordland.

Litteraturlandskap Nord

Alle leser – hver dag, på telefonen, i bøker, rapporter, aviser eller på Facebook. Litteraturlandskap Nord skal løfte litteraturen ut av permene og skjermene.

Gjennom forprosjektperioden har det utkrystallisert seg noen «ujevnheter» i det litterære terrenget. Som det ble sagt innledningsvis i rapporten, var den opprinnelige tanken å bygge videre på ideen «Skulpturlandskap Nordland». Til tross for prosjektets opphav, Nordland fylke, ser vi det som hensiktsmessig å ha med alle de tre (to) Nord-fylkene når vi skal løfte den nordnorske litteraturen og bransjen. Vi har valgt ut noen prosjekter som vi ser mangler, eller som eksisterer, men som bør styrkes og tydeliggjøres.

Nordnorsk litteraturstrategi har tatt initiativ til å etablere bransjetreff på ulike arenaer i Nord. Målet er at bransjen skal treffes og få faglig input, bygge nettverk og utveksle kompetanse. Utfordringene er at det er lite tradisjon i bransjen for denne typen arbeid, og at bransjetreffene ikke «treffer» bransjen. For å gjøre et bransjetreff innen litteratur attraktivt og matnyttig må det tas hensyn til at de involverte parter ofte er frilansere som tjener til livets opphold gjennom å utføre og handle. Det må legges til rette for at bransjen får noe igjen for å prioritere å legge fra seg sin penn i to–tre dager for å lære, bygge nettverk og få faglig påfyll. Organiseringen og produksjonen av arrangementet må være en bred sammensetning av hele bransjen i Nord.

Hva kan litteraturbransjen lære av musikkbransjen?

Er det et paradoks når Fylkesbiblioteket i Nordland i Bokåret 2019 iverksetter et prosjekt hvor den ultimate nordlandsteksten skal kåres, og det er sangteksten «E du Nord» (av Kari og Ola Bremnes) som vinner avstemningen? Hvorfor vinner ikke en litterær tekst fra en bok skrevet av en nordnorsk forfatter? Sier det noe om tida vi lever i i Bokåret 2019?

Musikk er definitivt et «lettere» kunstuttrykk enn en bok. Det går kjappere, og det appellerer til flere sanser enn kun det øyet kan absorbere. Litteraturen må gjennom mange sanselige organer for å etablere seg i vårt intellektuelle sjeleliv. En bok tar kanskje flere år å skrive, uker og måneder å lese, mens en låt lages raskere og oppleves på fem minutter fra start til slutt. Samtidig kan sangen tekstmessig formidle like mye som boka. Da er det kanskje ikke så vanskelig å skjønne at «E du Nord» vant konkurransen over Hamsuns *Landstrykere*?

Litteratur er utfordrende å kommersialisere, på lik linje med musikk, billedkunst, scenekunst og nær sagt alle andre kunstformer. Det er derfor litteraturen må få en særlig behandling og oppmerksomhet.

Myten om forfatteren som en «ensom, ung, fattig mann med en skrivemaskin eller blyantstump som foretrekker ensomheten og smerten» er ut. Jo Nesbø eller Marta Breen passer ikke inn i denne myten, og det gjør heller ikke de fleste forfattere med et visst ambisjonsnivå. Det som er felles for Nesbø og Breen, er at de har produkter publikum vil ha. Og det er verken flaks eller tilfeldig. Forfatteren er avhengig av en bransje hvor alle ledd i næringskjeden er intakt og fokusert.

Forfatteren, i likhet med en artist, må ha inntekt for å kunne produsere, men må produsere kvalitet som markedet (lytter/leser) vil ha. Markedet må gjøres oppmerksom på kunstneren og hans produkt. Hva er kvaliteten til nettopp denne kunstneren som gjør at konsumenten skal velge denne og ikke en annen? «Management» kalles det i musikkbransjen. Management jobber tett med plateselskap, artist og marked/presse. Også skal produktet vises frem – hos arrangøren som har en scene eller en festival, eller et event hvor det kan være gunstig at artisten fremfører sitt produkt. Arrangør og artist må ha en sammenfallende visjon om hvordan produktet skal presenteres.

I Nord-Norge oppleves litteraturbransjen som ung og fraksjonert. De viktigste leddene – produksjon og marked (forlag) og arena (festival/arrangør) – er få og små. Musikkbransjen hadde også, for 30 år siden, få og små aktører i nord. Gjennom strategi både i bransjen og i det offentlige virkemiddelapparatet har bransjen satset på kunnskap, faglighet og profesjonalitet. Ved å styrke produksjon og formidlingsledd er musikkbransjen blitt veldig profesjonalisert, noe som har kommet både publikum og utøverne til gode.

På litteraturfeltet har vi ikke sett samme iver etter å heve bransjekunnskapen og jobbe med publikumsutvikling. Med få unntak er det lite nytenking og innovasjon i bransjen. Hvor er «Ny forfatter»-scenene (up & coming)? Har e-boka noe å gjøre på litteraturfestival? Kan visualisering av ny tekst gi et nytt publikum? Hvor er litteraturkritikerne i Nord, og hvor leser vi deres kritikker? Er boka bare en individuell opplevelse?

Musikkbransjen har gjort denne øvelsen mange ganger, la oss lytte og lære av dem.

Bok:farm - bransjetreff i Nord

- **Møtepunkt for bokbransjen**
- **Kunnskapsutveksling**
- **Formidling og innovasjon**

La oss bruke musikkbransjen som modell. Musikkbransjetreffet by:larm har en utøvende del og en faglig del. Den utøvende er konserter, og den faglige delen er ulike seminarer, foredrag og workshops for hele musikkbransjen. Målet er å utvikle og fange opp nye strømninger, ideer og utfordringer som berører store deler av bransjen i fellesskap. Dette burde også være et mål for litteraturbransjen. Bøker skal leses, det er hovedmålet, men for å komme fra tastatur til leser er det mange ledd som skal forseres. Det er disse leddene som bør profesjonaliseres og utvikles. Og det skjer i treffpunkter mellom mennesker.

Festivalarrangører, tekstformidlere, produsenter, pedagoger, språkforskere, oversettere, forleggere, forfattere, poeter, tekstkunstnere, dramatikere, litteraturvitere og forskere har mye til felles, og innehar mye fagkunnskap på sine felt som helt sikkert ville være nyttig å krysskombinere for å få til innovasjon og progresjon.

De bransjetreffene som har vært arrangert de siste tre årene, har vært i regi av Nordnorsk litteraturstrategi, dvs. fylkesbibliotekene i de tre nordligste fylkene. Treffene har vært lagt til litteraturfestivaler og -arrangementer med stort besøk av kultur- og litteraturinteresserte mennesker. Hvorfor kommer det da så få deltakere på bransjetreffene? Hovedårsaken er markedsføring. Litteraturfeltet har ikke tradisjon eller kultur for å snakke med høy stemme. Og det er snevre temaer som tas opp; de oppfattes som interne, eller som lite relevante for de fleste. Bransjetreffene har vært bra for

dem som har vært deltakere, men det har vært for få til stede på dem til at de kan utgjøre en varig forskjell og gi synergier som gir progresjon og endring. Skal vi kunne løfte bransjen, må vi ha temaer som treffer, og som gir faglig mening. Det må skapes diskusjoner og meningsytringer som genererer synergier og fremgang.

Forslag til tema på Bok:farm - bransjetreff i Nord.

Det er en hel rekke med spennende og viktige temaer å ta av: nordnorsk litteratur som identitetsbygger, samisk og kvensk litteratur, formidling, arrangørkunnskap, forfatters rettigheter, forlagsorganisering, virkemiddelapparatet, publikumsutvikling, markedsføring, språk som maktmiddel, bokas fremtid midt i digitalalderen. Poenget er å møtes på en felles arena der fagkunnskap i bransjen er det sentrale, og der man kan jobbe med utvikling, innovasjon, bygge nettverk og finne bransjepartnere. Litteraturbransjen i Nord er preget av mange enmannsforetak og frivillighet på den ene siden og nasjonale institusjoner på den andre siden. Og så finnes det en kommersiell bransje i form av bokhandler og forlag. Dette er en viktig kombinasjon, hvor alle er like viktige og må med. Ved at det skapes møteplasser hvor disse kan bli kjent og dra gjensidig faglig nytte av hverandre, vil litteraturbransjen få et gigantisk løft.

Hvorfor bransjetreff? Hva er målet?

Målet er å gjøre litteratur og tekstforståelse til et av våre viktigste verktøy for felles kulturdannelse, og at det skal være en identitetsbærer. Det skal også legges til rette for at litteraturen i større grad skal kunne brukes som metode til samfunnsorganisering og stedsutvikling. Hvordan man organiserer et bransjetreff av en slik dimensjon og ambisjon, er vesentlig. I første omgang er det viktig å ha en forankring i Den nordnorske litteraturstrategien (fylkeskommunene i Nord) og videreføre det arbeidet som er gjort der, bare større og med flere medeiere. Bransjen, sentrene, fagmiljøene og frilanserne må kuratere og programmere innholdet på en slik bransjemesse. Det kreves en prosjektorganisering med en «daglig drift» og komiteer som jobber med sine fagfelt. Hamsunsenteret er en organisasjon som jobber prosjektrelatert, og som gjennom prosjektet «Litteraturfylket i Nord» har gjort seg mange erfaringer og fått et godt nettverk. Senteret er dermed godt rustet til å huse en slik drift.

Å finne forfatterspirer og bransjetalenter.

Like viktig som å selge bøker er å dyrke de nye litterære talentene. Hvordan tilrettelegger vi for at unge, ukjente forfattere og tekstkunstnere får en scene og et publikum? Å være forfatter/tekstkunstner er en profesjon. Bransjen må opptre profesjonelt og være det støtteapparatet som forfatteren/tekstkunstneren må ha for å kunne utøve sin profesjon og heve egen kvalitet og faglige bevissthet. Det må tilrettelegges for et bransjetreff som kombinerer fag og utøvelse med «up & coming»-scener og speed-møter mellom amatører og den erfarne tekstkunstneren/forfatteren. Det må tilrettelegges for at de unge tekstkunstnerne møter resten av bransjen, og at det blir interaksjon og synergier med resultater.

Festivalene:

Det er 9 litteraturfestivaler i Nord-Norge i løpet av et år – 7 av dem i Nordland fylke:

- Reine Ord – Lofoten Internasjonale Litteraturfestival – Nordland
- Det Vilde Ord internasjonale litteraturfestival – Nordland
- Hamsundagene – Nordland (hvert annet år)
- Ord i Spor – Nordland
- Petter Dass-dagene – Nordland
- Havmandagen – Nordland
- Reginedagen - Nordland
- Ordkalotten – Tromsø internasjonale litteraturfestival – Troms
- Finnmark internasjonale litteraturfestival – Finnmark (hvert annet år)

Til sammenligning er det minst 8 musikkfestivaler i byen Bodø i løpet av et år. Og det er fantastisk.

(I Bodø, hvert år: Parken, Opptur, Bakgården, Musikkfestuka, Bodøfestivalen, Lairfestivalen, Nødutgang, Bodø Jazz Open, med flere)

I 2017 inviterte forprosjektet til et arrangørmøte med litteraturfestivalene i Nord. Målet med møtet var rett og slett å treffes og bli kjent med hverandre og hverandres prosjekter, samt at vi skulle se på felles utfordringer og lære av hverandre. De utfordringene som kom klarest frem, var:

1) Økonomi. Lite offentlig støtte og lav sponsorandel. 2) Vanskelig med rekruttering av frivillige og utfordrende med å holde på de «gamle» frivillige som har erfaringen. 3) Utfordrende å treffe nytt publikum i det formidlingsformatet alle driver med, som stort sett er boksamtalen og bokbadet eller opplesning. Til sammenligning har et musikalsk innslag på en festival lyd, lys og noen ganger «film» eller en backdrop. Noen har også dansere som er en del av formidlingen av sitt musikalske budskap.

Publikumsutvikling.

Litteraturfestivalarrangører har mye å lære av musikk- og scenekunstarrangørene. De får ikke publikummet sitt «gratis» ved å lansere et navn på en plakat. Publikum forventer mer enn på den digitale utgivelsen de har hørt på. Publikum ønsker en større, annerledes opplevelse. Særlig de unge publikummerne. Slik er det også i litteratur-verdenen. Det yngre publikummet er født inn i en annen tidsalder enn gjennomsnittspublikummet på litteraturfestivaler, og de krever mer. Dette «mer» må arrangørene på litteraturfestivaler være villig til å finne ut hva er, og prøve det ut på publikum. Hvilken scene du velger, spiller også inn på hvem du kan forvente av publikum. Å ta publikum på alvor og gi dem muligheten til å delta på en slik måte at de er med på å skape rett stemning, god energi, volum og begeistring. Evne å gjøre god markedsføring på forhånd. Arrangøren må skape forventninger. Samt jobbe med nytenking og gjenkjennelse på samme tid. Forutsett at publikum har lest boka før de kommer på showet, hva nytt kan arrangøren tilføre som gjør at opplevelsen blir enda bedre etter å ha vært på showet? Litteratur er fortelling; mat og bok, lyd og bok, bilde og bok, bevegelse og bok, rommet og bok, natur og bok. Slam og poesi er «nye» formater i live-litteraturen. Det fenger nå, det er hipt. Man kan finne de nye live-konseptene på de hippeste musikkfestivalene rundt om. Litteratur begynner å bli tatt inn i programmeringen til mange musikkfestivaler, særlig slam-poesi, men også med konsepter som «Ferdig snakka», hvor musiker og forfatter møtes live og fremfører noe sammen, der og da. Bibliotekene har «pop up»-bibliotek på musikkfestivaler, og det er skrivekurs/workshops. Dette er med på å «normalisere» litteraturen. Det er med på å gjøre den mer allment tilgjengelig og populær også som underholdning.

De unge.

Å tilrettelegge for de unge er vesentlig. Man må ha gode arrangementer hvor de blir tatt på alvor, hvor deres stemmer høres (leses), og hvor deres språk og temaer er likeverdig med «de voksne». De fleste litteraturfestivaler har egne programmer for barn og unge, men kanskje er løsningen å ha en «UNG bookcamp Nord»: et eget arrangement som går over tid. Der kan de unge talentene ha forberedelsestid og få anledning til å jobbe seriøst med tekst med veiledning i et miljø som er gjenkjennbart, og hvor de selv er med på å legge premissene. Vi anbefaler at fylkeskommunen tar ungdommene med på råd i dette spørsmålet. Ung Stormen har utviklet en kompetent gjeng med ungdommer som kan være mentorer og veiledere for utviklingen av en UNG bookcamp Nord.

Noen litterære prøvetiltak gjennomført i forprosjektet

Det ble utført noen prøvetiltak i regi av dette forprosjektet. Tiltakene strekker seg fra nettverkssamling og besøk av forfatterstudiet til «Writer in Residence» (WiR). I teksten har vi beskrevet og konkludert hvert prøvetiltak for seg.

Samling for litteraturfestival-arrangører i Nord, 2017.

Sted: Festspillene i Nord-Norge, Harstad.

Deltakere: 7 festivaler + et forlag og en forfatter. Alle fra Nord-Norge.

Mål: kartlegge felles utfordringer og etablere et uformelt nettverk.

Et slikt nettverksmøte hadde aldri tidligere blitt arrangert.

Forprosjektet hadde i forkant av møtet bedt noen av festivalene om å snakke om noen spesifikke utfordringer som innledning til plenumsdiskusjoner. Blant annet ble temaene rekruttering og publikumsutvikling tatt opp. Alle festivalene har et trofast kjernepublikum, men det er utfordrende å rekruttere nye publikummere, og da særlig unge. Barn og ungdom kommer på forestillinger og aktiviteter som er tilrettelagt for dem, mens de unge voksne er det stadig utfordrende å få til å komme på forestillinger og aktiviteter. Frivilligheten og dugnadsånden er en veldig voksen gruppe. De er kunnskapsrike, engasjerte og flinke, men også på dette feltet er det vanskelig å motivere de unge voksne til å delta. Deltakerne på arrangørmøtet hadde flere teorier om hvorfor det er slik, men få forslag til løsning på hvordan de kan bli bedre på «de unge voksne». Selv når det settes opp bokbad med relativt unge forfattere, er det de godt voksne som er i flertall i publikum. Konklusjonen var at arrangørene må jobbe mer målrettet for å motivere de unge voksne til å komme på arrangementene sine, gjennom blant annet å engasjere dem i booking-grupper, styrer, som markedssjefer etc.

Konklusjon på møtet var et ubetinget ja til slike møtearenaer der man kan utveksle erfaringer, bli kjent og utvide sin faglige arrangørkompetanse. Forprosjektet har i eget avsnitt beskrevet hvordan dette kan løses gjennom et årlig bransje-boktreff, for alle ledd i litteraturbransjen i Nord. Etter litteraturfestival-møtet ble det etablert en Facebook-side hvor alle deltakerne er representert. FB-siden er ment som et forum hvor de sprer info til hverandre som de mener er relevant og interessant. Det er ingen begrensninger på hvem som kan være med i dette forumet. Det hadde ikke vært arrangert tilsvarende møter for litteraturfestival-arrangører i Nord tidligere. Det har vært sporadisk kontakt mellom festivalene siden 2017, alt etter behov.

For at et nettverk skal fungere, må det være en form for «sekretariat»; selv når nettverket er uformelt kreves det et visst vedlikehold. Ett bransjetreff som Bok:farm kunne vært starten på en nettverksetablering i Nord.

Deltakelse på bransjeseminar i regi av Nordnorsk litteraturstrategi.

Forprosjektet har deltatt på fire bransjeseminarer i regi av Nordnorsk litteraturstrategi. Målet med deltakelsen har vært å registrere hva litteraturstrategien jobber med, og hvilke utfordringer de prioriterer. Om det er noen merkbar progresjon på litteraturfeltet i Nord, skal være usagt, men vi har det som en forutsetning. En veldig positiv ting er at det nå arrangeres et "bransjetreff" en gang i året for litteraturfeltet. Vår berøring med disse treffene har vært variable. Første treff i Tromsø i 2017 hadde mange deltakere og flere seminarer/debatter og workshops. De siste tre (Alta/Narvik/Harstad) har vært preget av mindre tid, færre deltakere og færre temaer. Prosjektleder Overelv deltok i en paneldebatt med tema publikumsutvikling på treffet i Tromsø. Hun deltok også på den siste strategisamlingen i Harstad med et innlegg om hvordan «Hamsunsenteret kan være det litterære kraftsenter i Nord» sett i lys av dette forprosjektet. En vesentlig tilbakemelding fra forprosjektet til litteraturstrategien er at når det arrangeres bransjetreff, er det vesentlig at det engasjerer bransjen når det gjelder både tema og innhold. Dette vil skape et større engasjement og vil kunne motivere flere til å delta. I Narvik under litteraturfestivalen Ord i Spor var det lagt opp til en viss interaktivitet med sirkulerende gruppearbeid med utvalgte spørsmål til gruppene. Dette er fruktbart fordi den enkelte bidrar konkret med sitt engasjement og sin kunnskap. Vi vil igjen vise til vårt forslag om et bransjetreff, Bok:farm, i Nord som en felles møte- og kompetansearena.

Hamsunsenteret som samlingssted for studenter ved forfatterstudiet, UiT, høst 2017.

Produsent ved Hamsunsenteret tok kontakt med studieleder Anne Oterholm med tilbud om å benytte Hamsunsenteret og Breidablikk handelsgård (Tunet; writer in residence) som neste samlingssted for 2. års studenter ved forfatterstudiet på Norges arktiske universitet (UiT) i Tromsø. Forfatterstudiet er et samlingsbasert studium. Hamsunsenteret er et litterært senter for forfatter Knut Hamsun, et naturlig stoppested for en forfatterstudent. Tanken er at et opphold på Hamarøy skal kunne gi en ekstra dimensjon til studiet – være inspirerende og gi faglig utbytte. Samlingene har varighet på 3-4 dager med egne opplegg og studentene skal jobbe frem litterære produksjoner under tiden de er på samling. Dette var som nevnt et prøveprosjekt, men etter tilbakemeldinger fra studenter og lærere å dømme, så var det svært vellykket. Det skorter noe på logistikk og innkvartering, men ikke noe som ikke enkelt lar seg løse. Fra Hamsunsenteret fikk studenter og lærere en guidet tur i senteret med tilrettelagt opplegg. I hovedsak var oppholdet forbeholdt deres eget opplegg. Men det ble også lagt en tur til Hamsuns barndomshjem, noe som ble veldig godt mottatt som faglig input og inspirasjon for både lærere og studenter.

Forprosjektet vil sterkt anmode at det formaliseres en dialog mellom Hamsunsenteret og fakultetet for forfatterstudiet ved UiT, hvor det jobbes konkret med å ha minst én samling i løpet av studiets varighet på 3 år (bachler) på Hamarøy. Hamsunsenteret skal være det verdslige og faglige vertskap. Vi tror dette vil være en styrke for studiet og gi en sterkere identitet til det nordnorske litterære landskapet.

Writer in Residence – gjesteskrivere på Hamarøy.

Hamarøy og Hamsunsenteret kan ta en vesentlig posisjon som et sted å være for tekstkunstnere, forfattere og andre som jobber i det litterære feltet. I perioden 2017–2019 har Hamsunsenteret huset mange tekstkunstnere som har hatt opphold i vårt Writer in Residence (WiR). Hamsunsenteret er ikke etablert som WiR per i dag, men har en målsetting om å bli et arbeidssted for tekstkunstnere. I dag er tilbudet fri losji på Handelsgården Breidablikk handelsgård aka Hamarøy bygdetun, som er lokalisert midt i sentrum av Oppeid. Det er et gammelt handelssted som Hamsunsenteret forvalter i samarbeid med Hamarøy kommune. Det ligger i underkant av 2 km fra Hamsunsenteret og ca. 6 km fra Hamsuns barndomshjem i Hamsund. Av fasiliteter tilbys residenten bolig, som rommer soverom, kjøkken, wc/dusj, arbeidsrom og oppholdsrom. Det er wifi tilgjengelig. Residenten får også tilbud om både guiding og

introduksjon/samtaler med Hamsunsenterets ansatte, alt etter ønske og behov. Residenten kan selvsagt velge bare å arbeide med sitt prosjekt, men så langt har alle benyttet seg av det faglige tilbudet også, og melder tilbake at disse møtene har gitt en god tilleggsdimensjon til hva de hadde sett for seg og planlagt. På denne måten får også Hamsunsenteret innsikt i residentens prosjekt. Hamsunsenteret stiller ingen kvalitative krav til prosjektet, eller at residenten skal bidra med noe arbeid utover oppholdet. I noen sammenhenger har det imidlertid vært naturlig å ha arrangement som også har vært åpent for publikum, eksempelvis bokbad eller konsert.

I perioden har vi hatt mange ulike residerter:

Forfatter og historiker Tore Rem. Dramatiker og teatersjef Adrien Barazzone fra Sveits. Forfatter Billy Jacobsen (Jack Berntsen). Hanne Bergheim, viseartist og tekstforfatter. Fotokunstner Martin Losvik. Alva Gehrmann, forfatter og journalist fra Tyskland. Christian Vooren, journalist fra Tyskland. Anne Hege Simonsen, forfatter. Erling Ramskjell har skrivekontor på antikvariatet.

Felles for «residentene» er deres mål om å jobbe med prosjekter som innbefatter forfatter Knut Hamsun og/ eller tekst-prosjekt. Og deres tilbakemelding er at de alle har hatt stort utbytte av oppholdet, både på faglig nivå og produktivitet.

Formidling på nett

Litteratur på Nordland fylkeskommunes hjemmeside.

Et viktig grep er å likestille litteratur med øvrige kunstuttrykk. Vi snakker ofte om kunst, kultur og litteratur som om «boka» var noe som lever på siden av de andre kulturuttrykkene. Den er ikke med når vi snakker om kunst, den må snakkes om som noe annet. En lett gjennomgang av Nordland fylkeskommunes hjemmesider viser at det står utfyllende om fylkets bibliotek, men det er svært lite om litteratur som kunstuttrykk. Heller ikke på søknadssidene står det noe om litteratur. Og dette til tross for at det dreier seg om særordninger som stimuleringsmidler og stipender som forfattere kan søke på.

Litteraturnett Nord-Norge, et nettsted for Nordnorsk litteratur.

«Her på Litteraturnett Nord-Norge finner du informasjon om nordnorsk litteratur og nordnorske skjønnlitterære forfattere. For å regnes som nordnorsk forfatter må man enten komme fra Nord-Norge eller bo i landsdelen. I enkelte tilfeller tar vi også med bøker med handling lagt til nord.» Drevet av Nordland folkebibliotek. www.litteraturnettnordnorge.no

Dette er et nettsted hvor all nordnorsk litteratur skal være søkbar og tilgjengelig. Men det finnes ingen lenke på Nordland fylkeskommunes hjemmeside til litteraturnettverkets hjemmeside. Som bruker må du *kjenne til* nettstedet Litteraturnett Nord-Norge *for å finne det og for å kunne bruke det.*

Digital justering.

Verden er digital, og litteraturen er digital. Dette må gjenspeiles på de offentlige plattformer. Vi har en lang vei å gå i det litterære landskapet hvis vi ikke klarer å utnytte de allerede etablerte institusjoner, plattformer, informasjonssteder, sosiale medier, nettverk, podcaster og andre informasjons- og synlighetskanaler vi har i vår region Nord. Enkle grep som å ha lenke til Litteraturnett Nord-Norge og andre litterære ressurser på Nordland fylkeskommunes hjemmeside må bli første steg. Gjennom å skrive om litteratur – gjøre den mer tilgjengelig digitalt – vil det bli mer trafikk og dermed også flere brukere, som er det overordnede målet. Den digitale verdenen er en stor del av vårt moderne landskap. Det må stå litteratur som egen knapp på hjemmesida! Med lenker, info og søknadslenker og egen lenke til litteraturfestivaler/-dager. Kort sagt: all relevant informasjon om det litterære landskapet i Nord.

Hamsunsenteret – et litterært fyrtårn i Nord

Det er naturlig å tenke på Hamsunsenteret på Hamarøy som en av vår regions (Nords) viktigste litteratursenter. I ti år har arkitekt Steven Holls kontroversielle mesterverk stått og representert en av vår tids mest kontroversielle forfattere, nobelsprisvinner i litteratur Knut Hamsun. I senterets statutter står det: «Hamsunsenteret er det nasjonale senteret for forfatter og nobelsprisvinner Knut Hamsun (1859–1952)». Hamsunsenteret er ikke bare et museum for forfatter Knut Hamsun. Det har også et formidlingsoppdrag som skal fremme og skape skrive- og leselyst. Senteret har en forskningsavdeling. Det pågår kulturproduksjoner der gjennom hele året, nasjonale og lokale. Det er skoleformidling hvor elever fra hele regionen kommer til Hamsunsenteret. Det er et fagbibliotek tilgjengelig i bygget. Fagpersonell med høy kompetanse har Hamsunsenteret som sin daglige arbeidsplass. Hamsunsenteret er et kompetansesenter i Nord. Hamsunsenteret har syv faste årsverk. Hamsunsenteret er åpent hele året, bortsett fra januar, da det er stengt for publikum. Og i sommersesongen er senteret også en fag-arbeidsplass for sommerkverter og guider – unge mennesker som jobber med eller er i utdanning til det litterære feltet.

Hamsunsenteret og Bodøs søknad Europeisk kulturhovedstad.

I Nordland og Bodø jobbes det i skrivende stund med søknad om at fylkessenteret Bodø kan få status som Europeisk kulturhovedstad i 2024. Avgjørelsen om hvem som blir kulturhovedstad i 2024, tas av EU-kommisjonen i løpet av september. Da er det naturlig å tenke Hamsunsenteret som et fyrtårn i det litterære landskapet i Nord. Mye er allerede gitt, i og med at forfatter Knut Hamsun er en internasjonal størrelse som kom fra Hamarøy og ble verdensberømt. Hamsunsenteret er Nordlands beste kulturelle argument i Europa. Arkitektonisk er Hamsunsenteret et ikon både nasjonalt og internasjonalt. Arkitekt Steven Holl er en av verdens mest kjente arkitekter, og utformingen og ideen er unik i verdenssammenheng. Hamsunsenteret er et kulturelt besøksmål for i overkant av 20 000 mennesker per år. Forfatter Knut Hamsun er berømt og anerkjent for sine litterære verk, mens hans person er kjent for å være utfordrende og kontroversiell gjennom sin sympati med Hitler og Nazi-Tyskland.

Internasjonal skrivevæstue og litterær spydspiss i Nord.

Senterets unike utforming og innhold er et trekkplaster i seg selv. Det er også tilrettelagt som konferansesenter, hvor man med enkle grep kunne hatt viktige internasjonale litterære konferanser. Gjennom å utvikle «Writer in Residence» til et internasjonalt nivå, og inngå i et nettverk av internasjonale «skriveverksteder», kunne Hamarøy og Nordland blitt en destinasjon for forfattere og tekstkunstnere fra hele verden. Siden 1982 har Hamsun-selskapet hatt sitt årlige litteraturseminar på Hamarøy, med få unntak. Det litterære seminaret har Hamsuns liv og forfatterskap som utgangspunkt, men har opp gjennom årene hatt mange temaer av internasjonal størrelse og interesse. Det er en arv Hamsunsenteret kan bygge videre på, og invitere til internasjonale litterære workshops og konferanser av høy kvalitet og med høy kompetanse. Siden Hamsunsenteret åpnet i 2009, har det huset og produsert den litterære kulturfestivalen Hamsundagene. Hamsundagene er en av Norges eldste festivaler, som har eksistert siden 1982. Festivalen avholdes annet hvert år og har som formål å gjenspeile Hamsuns liv og forfatterskap i et litterært og kulturelt landskap.

Gjennom å ha et nasjonalt oppdrag følger det også ansvar. Hamsunsenteret kan bli en internasjonal destinasjon som bidrar til både bolyst i kommunen og utvikling av opplevelsesnæringen i regionen. Kombinasjonen kompetansearbeidsplasser og nasjonalt senter er viktige momenter i bostedsutvikling. Hamsunsenteret driver i tillegg til museumsvirksomheten forskning og ekstern formidling, og er et profesjonelt kultur- og konferansesenter.

Å formidle en bok uten å lese den er utfordrende. Formidlingsavdelingen på Hamsunsenteret jobber daglig med å utforme nye formidlingsformer og metoder som er tilpasset publikum.

Hamsunsenterets deltakelse på bokmessen i Frankfurt oktober 2019.

Hamsunsenteret er med i et nasjonalt litteraturmuseumsnettverk hvor 14 litteraturmuseer er representert. Med prosjektleder Anita Estensen, som er leder for Museene i Agder, i spissen, skal alle være representert med en felles stand på bokmessa i Frankfurt 15.–21. oktober 2019. Dette er verdens største bokmesse, og Norge er gjesteland i år. Et av Hamsunsenterets mål med å være deltakende er blant annet å jobbe med internasjonalisering. Forfatter Knut Hamsun er godt kjent i Tyskland, og på bokmessen skal det lanseres tre nyutgivelser på tysk av hans mest leste bøker: *Markens grøde*, *Viktoria* og *På gjengrodde stier*. Det er et tysk forlag, Ulstein Bochvorlag, som står for utgivelsene. Vi er i dialog med dette forlaget for å kunne gjøre noe i fellesskap rundt utgivelsene. Hamsunsenteret skal jobbe for å bli en destinasjon for kulturturisme i Nord. Da er det vesentlig at de institusjonene som «selger» Norge i utlandet, vet hvem vi er, og hva vi kan tilby. Disse er den norske ambassaden i Berlin, Innovasjon Norges kontor i Hamburg, Visit Norway, Reiseliv Nord-Norge, Bodø2024, Visit Bodø og vår beskytter HKM Mette-Marit. Det vi gjør i Frankfurt, vil gi en kickstart på den videre internasjonaliseringsprosessen som vil befeste Hamsunsenterets stilling som et litteratursentrum i Nord.

Illustrasjonsbilde.

Foto: Lisensiert Adobe Stock

KAPITTEL 2: FORLAGSBRANSJEN I NORD

Innledning

Hva er et forlag? Hvem er aktørene i feltet? Hva ønsker man å oppnå med nordnorske forlag? Hvordan kan nordnorske forfattere bli mer synlige? Er litteraturen relevant som næring? Tendenser i bokmarkedet – nasjonalt og lokalt: Har Nord-Norge noen særskilte utfordringer?

Et forlag er en produsent, det profesjonelle apparatet som står mellom forfatter og leser. Likevel kan det i Nordnorsk litteraturstrategi se ut som man ikke legger forlagenes rolle noen betydning i litteraturfeltet. Vi ønsker med dette kapitlet å vise hvilken rolle et forlag bør og kan spille i det profesjonelle apparatet rundt en forfatters utgivelse av bok og fremvekst av litteratur av høy kvalitet, samt hvilken økonomi forlagene og litteraturen bidrar til.

Vi vil også peke på noen utfordringer, og komme med forslag til mulige løsninger på utfordringen «hvordan fremme nordnorsk litteratur». I tillegg til rapportens konklusjoner har vi også lagt ved en rekke lister og begrepsavklaringer, som vil være nyttig for alle som skal forholde seg til litteraturfeltet, og som kan være noen av svarene på spørsmålene innledningsvis.

Dette kapitlet baserer seg på samtaler med en rekke representanter fra feltet, tall fra bransje og interesseorganisasjoner og presse. Kilder og henvisninger er oppgitt.

Nordnorske forlag – hvem er de, og hvor mange finnes?

Forlagsbransjen i Nord-Norge preges av en lang rekke enkeltpersonsforetak og små foretak som i all hovedsak gir ut få bøker, og oftest selvpublisering (egne bøker). Disse må man anta har lite omsetning og mangler infrastruktur til å få bøkene omtalt, spredt og solgt ut over et lokalt nedslagsfelt. Nordnorsk forfatterlag stipulerer at det finnes 50 forlag i Nord-Norge.

Orkana Forlag er i en særstilling med 26 års fartstid. Med utgangspunkt i Stamsund har dette forlaget gitt ut mer enn 250 bøker, de senere årene med hovedvekt på akademisk litteratur. Orkana drives nå fra Oslo. I Nord-Norge finnes det nå fem forlag som er medlem av Forleggerforeningen. **Nordnorske forfattere gis selvfølgelig også ut på større forlag utenfor Nord-Norge, hvor det finnes store redaksjonelle miljøer og kompetanse til å utvikle forfatterskap, og også infrastruktur for å gi disse forfatterne et nasjonalt nedslagsfelt.**

Utfordring 1:

De aller fleste nordnorske forlag har ikke nok kompetanse (eller økonomiske forutsetninger) til å utvikle litterære prosjekter og forfatterskap. Det er knyttet prestisje til utgivelse på «de store forlagene», og seriøse forfattere vil foretrekke et større, anerkjent forlag.

Forslag til løsning:

Flere insentiver og økonomiske muligheter til å bygge kompetanse og profesjonalitet i nordnorske forlag. Små forlag i nord kan, gitt at de faglig sett er like gode som de store, forstå og ivareta nordnorske forfattere på en bedre måte enn de store (basert i Oslo). Det bør finnes støtteordninger til forlag som ivaretar kvalitet, støtte til markedsføring og promotering av utgivelser.

Er det vanskelig å lykkes som næringsaktør for et forlag?

Norge er et lite språkområde. Det kommer flere tusen utgivelser per år, og norske utgivelser konkurrerer med oversatt litteratur. Lesevaner og forbruksmønster er i endring: dreining mot lydbok, mer lån fra

bibliotek. Folk bruker mer tid på skjerm, til ulempe for boken. Fra 2017 til 2018 var det ca. 100 mill. kroner i nedgang i bokomsetningen i Norge. Samtidig har Norge svært gode litteraturpolitiske virkemidler, f.eks. innkjøpsordningen og bokavtalen, som bidrar til at det kan gis ut så mange bøker i Norge til tross for at forventede salgstall er lave. For Nord-Norges del er det på sin plass å påpeke at beslutninger om tildelinger, støtte og innkjøp i stor grad tas fra Oslo. Så kan man argumentere for eller mot om dette er en fordel eller ulempe for nordnorske forfattere og utgivere.

Den norske forlagsbransjen preges av en sterk vertikal integrering. De fire største forlagene har 80 % av omsetningen av bøker i Norge. De samme forlagene eier både bokhandlerkjedene, distribusjonskanalene, bokklubber, nettbutikker, lydbokforlag m.m. De små og mellomstore forlagene har de samme utfordringene over hele landet: utfordringer med å få adgang til markedet.

Utfordring 2:

Sentrale innkjøp av utgivelser besluttet i forlagenes bokråd. Adgang til møter med innkjøpssjefene i bokhandlerkjedene fordrer medlemskap i Forleggerforeningen (for et lite forlag koster det 20 000 kr i året, samt kriterier). Hvordan kan flere nordnorske forlag oppnå en slik kvalitet og økonomi at et medlemskap er mulig? Finnes det andre måter å få adgang til bokhandler på?

Forslag til løsning:

Over tid å utvikle forlagenes kvalitet (se utfordring 1) og økonomi, slik at medlemskap er mulig. Det bør finnes fylkeskommunale og kommunale (?) insentiver som inspirerer forlagene til å strekke seg for å oppnå dette. Andre tiltak for å gjøre nordnorske utgivelser mer synlig i bokhandelen kan være mer bransjesamarbeid mellom flere forlagsaktører – slik at man i fellesskap kan legge press på bokhandlere. Slike bransjesamarbeid kan støttes av fylkene og av Innovasjon Norge. Det finnes i dag søkbare ordninger i Kulturrådet for slike tiltak.

Utfordring 3:

Leseren ser ofte ikke forskjell på selvpublisister (forfattere som gir ut bøkene sine selv) og lavbudsjettutgivelser. God eller dårlig design og redaksjonell kontroll trenger ikke nødvendigvis være åpenbar for en bokkjøper. Er antallet forlag og utgivere et problem, eller bør man tvert imot støtte flere utgivelser uavhengig av om det er selvpublisering eller ikke? Gis det ut for mange bøker (i nord)?

Forslag til løsning:

Selvpublisister har i dag gode muligheter til å ivareta kvalitet ved å kjøpe tjenester som redaktør, språkvasker, korrekturleser, designer m.m. Om forfatter selv skal påta seg disse kvalitetsfremmende tiltakene i en egenpublisering, vil kostnadene bli store. Dette kan gi skjevheter som gir bemedlede forfattere større muligheter til å stå for utgivelser av høy kvalitet enn forfattere som har lite eller ingen inntekt og/eller formue. Selvpublisister som kan få støtte fra fylke eller kommune, bør kunne vise til at de har ivaretatt kvalitet ved bruk av nevnte tjenester.

www.boldbooks.no og www.kolofon.no er to nettbaserte tjenester som tilbyr disse tjenestene.

Men man bør bygge bedre nettverk mellom tjenesteytere og forlag/forfattere i nord – og ikke minst utvikle profesjonelle aktører i egen landsdel, slik at slike tjenester lett kan kjøpes her og dermed bidra til at den totale litteraturøkonomien i nord vokser.

Utfordring 4:

I gjennomsnitt selger en norsk utgivelse 233 eksemplarer. Denne statistikken inkluderer bestselgere som selger i titusener, for ikke å snakke om de få utgivelsene som passerer 100 000. Dette betyr at en lang rekke bøker nesten ikke selger i det hele tatt. Årsakene til dette ligger ikke bare i utfordringene som er nevnt ovenfor –

med sentrale innkjøp for de få, men dette er også en medvirkende årsak. Kostnadene for en utgivelse vil ved et lavt salgstall altså ikke dekkes av salgsinntektene. En rekke utgivelser overlever pga. støtteordninger (det finnes en rekke muligheter i Fritt Ord og Kulturrådet m.m.), andre utgivelser får totalt sett en balanse i inntekter og kostnader pga. innkjøpsordningen (til bibliotekene). Det kan være verdt å nevne at det er stor forskjell på hvor mange titler som kjøpes inn til bibliotekene. Skjønnlitteratur trumfer sakprosa.

Forslag til løsning:

Bedre muligheter til trykkestøtte, også fra fylke og kommune. Bøker som har regional betydning, vil ofte ikke få støtte i Kulturrådet eller Fritt Ord hvis de oppleves som at de ikke har et nasjonalt nedslagsfelt. Definisjonsmakten ligger i de fleste tilfeller sør for Polarsirkelen. Det bør være kvalitetskriterier for trykkestøtte som nevnt ovenfor.

Synlighet og samarbeid

I nordnorsk offentlighet oppleves ikke litteratur som viktig. I bokhandler vies ikke nordnorske forfattere noen særskilt oppmerksomhet, av grunner som er nevnt ovenfor. Men vi mener også at den nordnorske leseren ikke er spesielt oppsøkende eller interessert i sine lokale forfattere (med visse unntak, selvfølgelig). Hvis man sammenlikner med film, musikk eller nordnorsk kortreist mat, er oppmerksomheten en annen.

Utfordring 5:

Hvordan kan man inspirere den nordnorske leseren til selv å være engasjert/interessert i nordnorske forfattere?

Forslag til løsninger:

- **Nordnorske litteraturfestivaler bør ha sterkere innslag av nordnorske forfattere i sine program.**
- **Fylkene kan gjøre forsøk på kontakt med bokhandlerkjedene** – og rette forslag om egne bord for nordnorske forfattere.
- Fylker og kommuner kan oftere benytte seg av og fremme egne forfattere.
- **Bedrifter i egen landsdel kan inspireres til å få besøk av forfattere**, slik Den Kulturelle Skolesekken sender forfattere ut i skoleverket.
- **Promotering av egne forfattere på kommunale og fylkeskommunale hjemmesider**, annonser på kino, på offentlige kommunikasjonsmidler og møteplasser.
- Bibliotekene har i de senere år fått økt sine offentlige søkbare midler til formidlingsvirksomhet.
- **Bibliotekene oppfordres til å bli litteraturhus.** Fylkene bør følge på. Jo flere som snakker om litteraturen, desto større betydning og rolle vil den få.
- I dagens mediebilde er bokanmeldelser og omtaler av forfatteres utgivelser få, og det er langt mellom dem. **Tiltak for å fremme kritikkens rolle i offentligheten** vil styrke litteraturens synlighet.
- Oppfordre til flere lesesirkler, konkurranser for å nominere «beste nordnorske», gi støtte til utesteder, kaféer o.l. som vil ha bokbad. Det må i det hele tatt fremvises større kreativitet i hvordan man synliggjør at man er stolt av sine forfattere. Hvis man bidrar til å gjøre litteraturen marginal, vil den bli det. Den største trusselen er taushet.
- **Oppfordre til tverrfaglighet.** Gjøre støtteordninger åpne for flermediale og tverrfaglige samarbeid. På denne måten kan forfattere og litteraturen få en plass sammen med andre kunstneriske uttrykk i større grad.
- **Synliggjøre litteraturens rolle i scenekunst, filmmediet og musikken.** Det som på et tidspunkt når frem til publikum som en teaterforestilling, en film eller en låt, har ofte startet som et litterært verk.
- Oppfordring til kreativ skriving i skoleverket, på fritidsklubber, på barne- og ungdomsfestivaler og på møteplasser.

Hvor skal den nordnorske litteraturen? Hva vil vi med den?

Hvis man definerer nordnorske forlag som av mindre betydning for fremveksten av nordnorsk litteratur, vil tiltak som styrker fremveksten av litteraturen i seg selv være å anbefale. Det vil si at man styrker støtteordninger til skrivested og skrivetid for forfatter, i form av residency-ordninger, stipender eller støtte til kontorfellesskap for forfattere. Forfattere som velger å selvpublisere, vil med fordel kunne hatt nytte av kurs i markedsføringsarbeid og salgsteknikker. Nordland fylke har allerede en sterk litterær posisjon gjennom Orkana forlag, som har drevet seriøst i 26 år. I den øvrige forlagsfloraen i Nordland finner man få robuste forlag som i særlig grad satser på forfattere ut over selvpublisering. Et større bransjenettverk av seriøse forlag i Nord-Norge, som sammen kan bygge nettverk og mulige distribusjonsløsninger og kommersielle fremstøt mot markedet, vil kunne ha utløsende effekt. All den tid bokhandlers vareutvalg i stor grad styres av sentrale aktører på Østlandet, i en sterkt monopolisert bransje, vil det være svært vanskelig å oppnå synlighet for nordnorske forfattere på nordnorske forlag.

Litteratur som en del av den offentlige samtalen

Det er ingen tvil om at det skal et visst salgsvolum til før en utgivelse blir en snakkis. Men vi må likevel skille skarpt mellom kvalitet og kvantitet. Også for forlagsbransjen er det kjent at en bok som selger, ikke nødvendigvis er veldig god – eller at en bok som selger dårlig, ikke nødvendigvis har lav kvalitet. Da må man også spørre seg om man er ute etter å fremme litteraturfeltet som næring, der høyt antall solgte bøker er viktig, eller litteratur som kunstnerisk uttrykk, der antallet solgte bøker er av mindre betydning.

Etter vår oppfatning regjerer det en holdning om at litteraturen skiller seg fra andre kunstformer den kan sammenliknes med: Mens forfatteren skaper sitt verk i romantisk ensomhet foran tastaturet, forstår de fleste at en skuespiller ikke kan skape en forestilling alene, eller at en scenograf heller ikke kan skape en spillefilm uten skuespilleren, manusforfatteren, lyd- og lysfolk, regissør og produsent.

Vi mener at dersom litteraturen skal vokse frem, og dersom kvaliteten på denne litteraturen skal økes, kan man ikke skille litteraturen, eller forlagsbransjen for den del, fra film, musikk og scene i profesjonsoppbygging.

I den grad virkemidler har vært med på å styrke disse produksjonsmiljøene, kan man tenke seg at litteraturen også med fordel kan tjene på en profesjonalisering av miljøene rundt en forfatter og hans/hennes litteratur. Dette betyr helt konkret at man bygger nettverk som øker kompetansen til redaktører, at designere spesialisere seg mot design av bøker, at man øker markedsføringskompetansen i en særdeles spesielt oppbygget bransje, og at forlagene styrker sine nettverk mot sentraliserte aktører som kan gi adgang til markedet.

Litteraturen i Norge har sterke kulturpolitiske virkemidler, så som innkjøpsordningen, muligheter for støtte til prosjekter og stipend til forfattere. De fire største forlagene i Norge har som nevnt 80 % av omsetningen av bøker som gis ut på norsk i Norge. Det finnes flere hundre små og mellomstore forlag, og en lang rekke selvpublisister. Det finnes også aktører som kan bistå forfattere som ikke får, eller ønsker, kontrakt med et forlag. Den største utfordringen ligger i å få til utgivelser som har høy kvalitet i alle ledd, og også å klare å markedsføre og selge disse i et antall som forsvarer kostnadene. Reduserer man kostnadene i produksjonen, kan man selge et lavt antall – og fremdeles gå i pluss. Vi mener at å redusere produksjonskostnadene ikke er veien å gå. En dramatiker som skriver et manus for teater, kan ofte få 250 000 i honorar for å skrive et ferdig manus. En forfatter vil ved et opplag på 1500 bøker kunne tjene 75 000–90 000. Dette forutsetter utsolgt opplag og/eller innkjøp til bibliotekene. I verste fall får forfatter kun det kontraktsfestede forskuddet på 1/3 av total royalty. Dette viser hvordan forfatteren sitter igjen med svært lite fortjeneste på en utgivelse. Da bør i alle fall en prosess med et kvalitetsbevisst forlag bidra med en profesjonell vekst eller utvikling ved at forlaget bruker gode redaktører. Hvis forfatter har dette, vil en utgivelse kun finne sted om manus er godt nok. Og i dette tilfellet utløses ofte innkjøp til bibliotek, samt påfølgende muligheter for forfatteren til å søke forfatterstipender, bli tatt opp i Den norske

Forfatterforening, osv. Et godt forlag vil altså føre til en utvikling selv om profitten i dag ser ut til å lande hos forhandlere (40–76 % forhandlerrabatter) fremfor hos forfatteren (eller forlaget, for den del).

Forlagsøkonomi

De fleste som ikke er en del av en forlagsøkonomi, blir svært overrasket når de får innsyn i hvordan dette bildet ser ut. I den følgende delen har skribenten for dette kapittelet først og fremst brukt produksjoner fra eget forlag som eksempel. Ut fra hva vi ser i markedet, bruker de færreste (nordnorske) forlag så mye ressurser på å sikre kvalitet.

I fig. 1, på side 22, viser vi budsjetter fra en planlagt utgivelse høsten 2019. Den har vært i planlegging og produksjon i over to år, men de store kostnadene kommer i det siste halve året før utgivelse. Det er viktig å merke seg at en sakprosa-utgivelse ofte har langt større redaksjonelle kostnader enn utgivelse av en roman eller en annen skjønnlitterær sjanger. Et forlag har alle kostnader (f.eks. 2/3 av royalty til forfatter, som betales ut etterskuddsvis per år ut fra salgstall) FØR man begynner å selge bøker. Noen bøker kan få tilskudd eller produksjonsstøtte fra Norsk kulturråd eller Fritt Ord. Dette vil bedre økonomien i en utgivelse betraktelig. Den risikoen et forlag tar, gjøres ikke bare én gang for å utvikle et produkt eller et konsept, den tas hver eneste gang man gir ut en ny bok. Det vil si at et forlag som har fire utgivelser på et år, gjerne har investert mer enn 1–1,6 millioner kroner i produkter som de antar og håper skal selge nok til at alle kostnader dekkes, og dernest gir overskudd til øvrige lønns- og driftskostnader forlaget har.

Forfatterens kunstneriske utvikling

Når man snakker om en forfatters muligheter ved å gi ut bøker på et forlag, snakker man ofte om infrastrukturen som følger med: Forlaget håndterer all markedsføring og salg. Men vi synes det er viktig å understreke at forlag som er opptatt av kvalitet, også vil bidra til forfatterens kunstneriske utvikling. Forlag som benytter seg av konsulenter for å bedømme manus, redaktører som jobber i en prosess sammen med forfatter frem til ferdig manus, og språkvaskere og korrekturlesere etter innlevering av ferdig manus, vil bidra sterkt til at forfatteren får en positiv utvikling i sitt forfatterskap.

Når et forlag over flere år bygger opp et forfatterskap, vil man også anta at et fremtidig gjennombrudd på sikt vil gi forlaget gevinst i form av økt antall solgte bøker. Vår sterkeste anbefaling til bevilgende myndigheter som ønsker at litteraturen skal ha en betydning i nord bør gjøre to ting:

- 1) Fremme forfatternes muligheter til å kunne leve av å skrive.
- 2) Se på et forlag som en produsent i likhet med produksjonsmiljøer innen film, scenekunst og musikk. Gi kvalitetsbevisste forlag en mulighet til å bygge nettverk, dyrke frem gode forfatterskap, gode redaktører og bokdesignere, øke sin profesjonalitet i alle ledd, og markedsføre god nordnorsk litteratur i sterk konkurranse med landets flere hundre store og små forlag. Men still krav, for det er svært mange aktører i feltet.

Momenter på pluss- og minussiden i litteraturfeltet:

Pluss:

- OK økonomiske virkemidler for forfattere (og forlag).
- Det er mange utgivelser per år.
- Nordmenn har «god råd» og kjøper forholdsvis mange bøker.
- Det finnes mange forlag.
- Selvpublisering er enkelt.
- Små forlag gir ut færre bøker, og kan vie hvert enkelt prosjekt mer tid og kapasitet enn de store forlagenes «fabrikker», der brød er ferskvare og nye utgivelser alltid står i kø.

Minus:

- Norsk er en marginal språkgruppe, store opplag er svært få titler forunt.
- Bransjen preges av vertikal integrering og en dreining mot «bestselgerfokus» i kjeder.
- Lydbøker og e-bøker er i skarpere konkurranse med papirboken.
- Folk kjøper «det de ser» – og det de ser i sin lokale bokhandel i f.eks. Alta, er utvalgt av innkjøpssjefer i Oslo.
- Det finnes få anmeldere og lite kritikk av litteratur.
- Mange små forlag hever ikke kvaliteten i forfatterens manus pga. manglende kompetanse.
- Små forlag har mindre sjanse enn de store til å få gjennomslag (hos anmeldere og salgsledd).

Figur 1, eksempel på bokutgivelsesbudsjett.

Budsjett "Jack Berntsen"

Redaktør	Vidar Kvalshaug	40000
Royalties forfatter	Billy Jacobsen, 15 %	101745
Fotohonorar, insider og omslag	Div. fotografer	15000
Design/ ombrekking	Ekstern designer	50000
Bilred.Innskanning, repro, +++	Ekstern	30000
Språkvask/ korrektur	Ekstern	20000
Trykk, hardback 4farger	2000 første opplag	120000
PR, sos.utg, medier, annonse	In-house/tjenester	15000
Adm.logistikk, frakt, lager, nettbutikk	7,5 % av totalcost 411745 kr	30880,88
Kostnad		453506,76
Fritt Ord		75000
Kulturrådet		75000
Salgsinntekter	Utsolgt opplag 2000 eks	300000
Inntekter		450000

Illustrasjonsfoto av Hamarøy bibliotek

Foto: Hamarøy Bibliotek

KAPITTEL 3: BIBLIOTEKENE I LITTERATURFYLKET

Folkebibliotekene er den eneste lovpålagte litterære kulturinstitusjonen som finnes i hver eneste kommune. De er selve den kulturelle grunnmuren, ble det sagt i den forrige Kulturutredningen (2014), der det også slås fast at bibliotekene er systematisk nedprioritert og underfinansiert. Utviklingen karakteriseres som bekymringsfull og kortsiktig. Skal vi snakke om litteraturfylket Nordland, må vi også snakke om folkebibliotekene. Derfor har forprosjektet spurt fylkets bibliotekledere om de tar et spesielt ansvar for å fremme nordnorsk litteratur. Vi har undersøkt hvordan rammevilkårene er, ser på Nordnorsk litteraturstrategi og tenker gjennom noen utfordringer og muligheter for folkebibliotekene i litteraturfylket.

Formålet med folkebibliotekene

Folkebibliotekene i Norge drives etter lov om folkebibliotek. Hver kommune er forpliktet til å ha et folkebibliotek og en fagutdannet biblioteksjef. Formålet med folkebibliotekene er å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal også være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Hvem er folkebibliotekene i Nordland?

Nordland består per 1.1.2019 av 44 kommuner med til sammen 62 bibliotekfilialer.

Av de 44 kommunene har 28 under 4000 innbyggere, og i 2016 hadde 26 kommuner ansatt 1 årsverk eller mindre i folkebiblioteket sitt. 9 kommuner hadde mellom 1 og 3 årsverk og 9 kommuner mer enn 3 årsverk. Narvik, Rana og Bodø er fylkets største kommuner, både i befolkning og i antall årsverk i biblioteket. 15 kommuner manglet i 2016 fagutdannet biblioteksjef.

Bibliotekstatistikken viser at bibliotekene i Nordland har et noe lavere aktivitetsnivå på utlån, besøk og arrangement enn gjennomsnittet for Norge som helhet. Kostnader per innbygger ligger også noe under landsgjennomsnittet.

Den største utgiften – og den viktigste ressursen – i folkebibliotekene er personalet. Bibliotek med under et årsverk skal løse det samme lovpålagte oppdraget som Stormen bibliotek i Bodø gjør med 18 årsverk.

Bibliotekloven pålegger bibliotekene å arbeide med områdene opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, og å være møteplass og debattarena.

Litteratur i folkebibliotekene i Nordland

I Nordnorsk litteraturstrategi er fylkesbibliotekene gitt ansvaret for å «opprette et samarbeid som får som hovedmål å fremme nordnorsk litteratur i folkebibliotek og på andre arenaer». Den andre anbefalingen fra litteraturstrategien som nevner konkret handling i folkebibliotekene, er: «Samarbeidet mellom bibliotek og litteraturfestivaler videreutvikles.»

Fylkesbiblioteket i Nordland arbeider etter Regional plan for bibliotek i Nordland 2015–2025. Denne planen har 8 temaområder, og et av dem heter Formidling.

Formidling av lokal litteratur er altså ikke spesielt sterkt festet i verken lovverk eller regionale planer. Forprosjektet spurte biblioteksjefene i Nordland om folkebibliotekets rolle som formidler av nordnorsk litteratur, om aktivitetsnivå og om samarbeid med andre aktører.

Det er stor enighet blant biblioteksjefene om at folkebibliotekene har et særlig ansvar for å formidle lokal litteratur, at folkebibliotekene har en sentral rolle i formidling av nordnorsk litteratur, og at litteratur er viktig for demokratiet. Samtidig er omtrent halvparten av biblioteksjefene åpne på at de kunne hatt mer kjennskap til lokal litteratur, og det er stor usikkerhet rundt hvorvidt befolkningen faktisk kjenner til den nordnorske samtidslitteraturen.

På bakgrunn av dette mener forprosjektet at det er et stort potensial for å styrke folkebibliotekenes rolle i formidling av nordnorsk litteratur. Formidling av nordnorsk litteratur i folkebibliotekene foregår gjennom fysiske og digitale samlinger, ulike aktiviteter og arrangement, samarbeid med andre aktører i bransjen og både fysisk og digital formidling som synliggjør nordnorsk litteratur.

Litteratur i skolen

Alle elever har rett på et skolebibliotek, både i grunnskole og i videregående skole. Allikevel er det svært mange elever som ikke har tilgang til et skolebibliotek som bidrar til leselyst eller litterære møter i skolehverdagen. I norskfaget er det læringsmål om litteratur, lokal litteratur og både lystlesing, kreativ skriving og litteraturhistorie. Den kulturelle skolesekken sørger for at alle elever får kulturopplevelser i skolen. Av 61 produksjoner i DKS i Nordland skoleåret 2019/2020 er det 13 litteratur-produksjoner.

Alle de videregående skolene i fylket har skolebibliotek med ansatte skolebibliotekarere. Sammen med norsklærere og Den kulturelle skolesekken utgjør skolebibliotekene en viktig del av elevenes tilgang til og møter med litteratur, og har ikke minst et stort potensial til å skape begeistring for litteratur.

Skolebibliotekene i grunnskolen har få og små ressurser, og er avhengig av lokale initiativ og ildsjeler for å fungere. Skolebibliotekene i videregående skoler har noe bedre ressurser, men de videregående skolene er inne i prosesser for effektivisering og sparing og omlegging av læreplanverk som neppe fører til større satsing på litteraturen som kreativ og identitetsbyggende kraft i skolen.

Hva må gjøres for litteratur i bibliotekene?

Det er opplagt, men helt avgjørende, at fylket, kommunene og statlig myndighet sørger for gode vilkår for bibliotekene om de skal ha anledning til å fylle sitt samfunnsoppdrag, som inkluderer formidling av litteratur.

Fylkesbibliotekene fortsetter sitt arbeid med regional utvikling, kompetanseheving og Nordnorsk litteraturstrategi. Dette er viktig for kommunene. Både små og store bibliotek har behov for det regionale fagmiljøet i fylket. Om fylket ønsker at nordnorsk litteratur skal fremmes i større grad, kan det være behov for å redusere noen av de andre temaområdene i Regional plan for bibliotekutvikling.

Fylkeskommunen må sikre at de videregående skolene ikke bygger ned skolebibliotekene, men heller løfter dem fram også som del av «Litteraturlandskap Nord» og den dannelsen elevene skal ha med seg – som både kreative og kritisk kompetente lesere og skribenter.

Kommunene må sikre god finansiering og god kompetanse i sine folkebibliotek, og gjerne etablere lokale planer for hvordan folkebiblioteket skal styrke lokal kultur og samfunnsutvikling. Kommunene må også sikre planverk og prioritere skolebibliotekene i grunnskolen som del av den litterære grunnmuren.

Den kulturelle skolesekken må sikre litterære produksjoner av høy kvalitet, og at alle kommuner benytter seg av disse årlig. Dette er grunnmuren for litteraturen i nord – selve forutsetningen for at litteratur kan skapes og leses av hele befolkningen.

Hvilke tiltak kan løfte den litterære identiteten?

Nordnorsk litteraturstrategi peker på et stort behov for samarbeid og å se en sammenheng i litteraturbransjen i nord. Folkebibliotekene må inkluderes som en naturlig del av bransjen, sammen med forfatterorganisasjoner, forlag, forfattere, bokhandler og lesere. Når vi også vet at forutsetningene for bibliotekene i mange tilfeller er dårlige – lite ressurser både økonomisk og i personale, og med stort spenn i oppgaver som skal løses – vet vi jo at det ikke vil skje noe stort her uten at man gjør ting på nye måter.

Skal vi prioritere formidling av nordnorsk litteratur i folkebibliotekene i Nordland? I så fall har vi flere forslag til tiltak som vi tror Nordland fylke vil ha anledning til å sette i gang – gjerne som en del av «Litteraturlandskap Nord» og Bok:farm:

- **Havmannprisen** – øk markedsføringskapasiteten i forbindelse med eksisterende priser. Sikre at alle bibliotek får trykte plakater, flyers og klistremerker av god kvalitet for prisvinnere og de nominerte. Etabler gjerne også barne- og ungdomslitteraturprisen som nevnes i Nordnorsk litteraturstrategi. Dette tiltaket vil øke synligheten av nordnorske forfattere.
- **Enkel informasjon om nordnorsk samtidslitteratur.** Forfattersentrum, Litteraturnett Nord-Norge eller andre kan formidle informasjon, trykt og digitalt, om årets nordnorske utgivelser. Lett tilgjengelig informasjon til bibliotekarer, skoler og bokhandler, og markedsføringsmateriell til bruk for lånere og kunder vil øke synligheten av nordnorsk litteratur.
- **Samlingsutvikling i bibliotek kan styrke nordnorsk litteratur.** Innkjøp av nordnorsk samtidslitteratur fysisk og digitalt, synlighet i bibliotekets samlinger, fysisk og digitalt, og lokale planer for samlingsutvikling som prioriterer nordnorsk litteratur, vil styrke nordnorsk litteratur.
- **Husk på folkebibliotekene i alle sammenhenger som har med litteratur å gjøre** – festivaler, Den kulturelle skolesekken, bransjetreff, Bok:farm, «Litteraturlandskap i Nord», kulturkonferanser, kultursamarbeid.
- **Bokas dag!** Finne en felles dag i løpet av året hvor vi engasjerer alle folkebibliotekene i kommunene i Nord til å legge til rette for sine lokale forfattere/ tekst-kunstnere (være seg av lokal, nasjonal og/eller internasjonal størrelse) og invitere til en bokfest hvor disse blir presentert eller presenterer seg selv. Det kan være høytlesning, samtaler, konserter (tekstkunstnere), lyrikk eller saksprosa. Målet må være at alle som deltar, har status som en del av den lokale fortellingen og litterære identiteten. Igjen «stjeler» vi ideen fra musikkbransjen, som har Musikkens dag, som er gratis musikk til alle i utvalgte byer. Musikkens dag startet i Frankrike en gang på 80-tallet. La oss starte Bokas dag i Nord, og oppfordre til at det sprer seg til hele verden.

Litteratur er ikke alt i folkebibliotekene

Nordnorsk litteratur er viktig for folkebibliotekene i Nordland. Men det er ikke alt bibliotekene er pålagt å sysle med. Som både bibliotekloven og Regional plan for bibliotekutvikling viser, er litteraturformidling bare en liten del av hva folkebibliotekene skal jobbe med, og nordnorsk litteratur er bare en liten del av litteraturen bibliotekene skal formidle.

Biblioteksjefene er enig i at dette er viktig. Det gir et godt utgangspunkt. Viljen er der. Men utviklingen vil antagelig være noe tilfeldig om ikke fylkesbibliotek eller Nasjonalbiblioteket legger opp til en tydelig prioritering av nettopp dette området.

Derfor har vi stor tro på de små tiltakene, forenklingene og samarbeidene som er nevnt over, som i løpet av et år viser fram bredden av nordnorsk litteratur i alle folkebibliotekene og gjør nordnorsk litteratur til en del av hverdagen vår. Nordnorsk litteratur er hjemme i nordnorske folkebibliotek og hos nordnorske lesere. Klarer vi å holde det fram i det små, vil vi også få fram både de nye forfatterspirene, de store nordnorske leseopplevelsene og den demokratiske dannelsen som biblioteket har til samfunnsoppdrag.

En overbygning som «Litteraturlandskap Nord» vil samle de litterære dryppene til en større enhet, og motivere til å bruke mer litteratur i både skolebibliotek og folkebibliotek.

AVSLUTNING OG KONKLUSJON.

Gjennom hele rapporten har vi forsøkt å belyse utfordringer, tydeliggjøre disse og komme med konkrete forslag til aktiviteter og løsninger. Noen aktiviteter er tilbakevennende, og noen blir en konsekvens av andre aktiviteter. ALT er litteraturlandskap. Det er vår påstand innledningsvis i rapporten.

Prosjekt «Litteraturlandskap Nord» er et kunstprosjekt og samtidig et grep for å utvikle nordnorsk litteraturbransje. «Litteraturlandskap Nord» bør omfatte Nordland i første omgang og hele Nord-Norge i neste runde. All litterær aktivitet bør tas med i «landskapet», slik at Litteraturlandskapet blir en identitetsmarkør og en merkevare i et overordnet prosjekt som må ha både *tid* (25 år?), *sted* (Nord!) og *rom* (prioritet!!). All aktivitet skal løftes frem, fra Nils-Aslak Valkeapääs skrivestue i Skibotn, via Laila Stiens barndomshjem og Steigen-forfatter Trine Angelsen til skolebibliotekene i alle fylkene. All aktivitet skal «brandes» med felles identitetsmarkør/merkevare og være en del av «Litteraturlandskap Nord».

Bransjetreffet Bok:farm er et sentralt og viktig arrangement som bør gjennomføres senest våren 2021. Her skal det tilrettelegges for å synliggjøre talentutvikling og litteraturproduksjon. Nordnorsk litteratur må være i sentrum.

Vi har forfatterstudiet ved UiT, vi har et gryende «Writer in Residence»-prosjekt på Hamarøy, og vi har «hjemme-talentene» (det er ikke like enkelt å bli et «YouTube-fenomen» i den litterære delen av populærkulturen som det er med musikk eller gaming). Vi må synliggjøre muligheter, følge opp gode litterære prosjekter, og styrke støtteapparat og virkemidler som kan synliggjøre, motivere og kvalitetssikre utvikling av forfatterne og den nordnorske litteraturproduksjonen.

Nordnorsk litteraturstrategi må evalueres og styrkes på alle områder. Det er et stort steg for nordnorsk litteratur at det finnes en politisk forankret strategi som en del av Nordnorsk kulturavtale. Arbeidet med litteraturstrategien må «formidles ut i landskapet» slik at det litterære feltet får et eierskap til den og ønsker å påvirke og vitalisere den og gjøre den til et handlingsprogram.

Takk for oppmerksomheten.

Og husk: Vær klok, les bok!

Disse har laget denne rapporten:

Foto: Ernst Furuhatt

Anita Overelv, prosjektleder «Litteraturfylket i Nord». Hun jobber til daglig på Hamsunsenteret som produsent og er leder for Hamsundagene. I denne rapporten er hun skribent og redaktør.

Foto: Øyvind Arvola

Veronica Melå, forlagssjef for Utenfor Allfarvei Forlag. Har jobbet som journalist og fotograf siden 1992, med base i Oslo og Akersgata i en årrekke. Etablerte Utenfor Allfarvei Forlag i 2015. Skribent for Kapittel 2, Forlag.

Foto: Mari Hopland

Mari Hopland, er biblioteksjef i Hamarøy kommune. Ansatt i 2016. Hun er utdannet bibliotekar fra Høgskolen i Oslo og har jobbet 12 år i skole- og folkebibliotek. Skribent for Kapittel 3, Bibliotekene

Kilder og henvisninger:

Kulturutredningen 2014: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-4/id715404/>

Bibliotekstatistikk: <https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/statistikk/statistikk-for-norske-bibliotek/folkebibliotek/>

Nordnorsk Litteraturstrategi 2017–2021:

https://www.nfk.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2017009995&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=15615&

Regional plan for bibliotek i Nordland 2015–2025: <https://www.nfk.no/politikk/fylkestinget/program-for-fylkestinget/fylkestingets-saker-2016/077-2016-rullering-av-handlingsprogram-regional-plan-for-bibliotek-i-nordland-2015-2025.848210.aspx>

Forsidebilde: Illustrasjon laget av fotograf Ernst Furuhatt.

Vedlegg til kapittel 2, Forlagsbransjen:

Vedlegg 1) Forlag - definisjon.

«Forlag er foretak som utgir bøker, tidsskrifter, læremidler og lignende innhold. Forlagenes utgivelser kommer i ulike formater, på papir, som lydbøker eller digitalt.

I de fleste tilfeller er det forfattere som produserer innholdet som utgis. Forlaget redigerer og bearbeider innholdet, offentliggjør og markedsfører verket, og forvalter forfatterens ideelle rettigheter. Forlaget påtar seg også juridisk ansvar for utgivelsen. Norge har flere hundre forlag og vel 90 av dem er medlemmer av Den norske Forleggerforening. De største norske forlagene er Cappelen Damm, Aschehoug, Gyldendal og Vigmstad & Bjørke».

<https://snl.no/forlag>

«Det er mange forlag i Norge. I 2015 er det utgitt bøker på omtrent 380 ulike forlag (tall fra Den norske Bokdatabasen, som registrerer det meste av det som blir utgitt i Norge). Mange forlag gir bare ut en eller noen få bøker, og flere forlag kan være registrert med samme juridiske eier (vareeier)».

<https://forleggerforeningen.no/faq/hvor-mange-forlag-er-det-i-norge/>

https://no.wikipedia.org/wiki/Kategori:Norske_forlag

<https://forleggerforeningen.no/om-oss/medlemsforlag/>

«Forlag: Virksomhet som er opptatt som medlem i Den norske Forleggerforening.»

Bokavtalen mellom Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen

Bokavtalen à 1.1.2015

19.04.2017

Denne avtalen varer fra 1. januar 2015 til 31. desember 2018

<http://www.bokhandlerforeningen.no/derfor-er-bokhandelen-viktig/bokavtalen>

Vedlegg 2) Bokhandlere i Nord-Norge:

Det er tilsammen 558 bokhandlere i Norge, de fleste av dem tilhører kjede. Som tidligere nevnt, eies disse bokhandlerkjedene av de største forlagene. Der er også sterkt eierskap mellom disse forlagene og distribusjonskanalene og bokklubbene.

Kiosk, bensinstasjoner og dagligvare:

Bladcentralen er den største aktøren med sine 5000 forhandlere i nettverket. Man ser at utvalget av bøker er sentralstyrt og bestselgerorientert. I områder med få eller ingen bokhandlere vil mulighetene til å se - og kjøpe bøker - dermed være sterkt begrenset. Disse distributørene har også svært stramme vilkår (opplag og returrett) som gjør det kostbart og risikabelt for små aktører å benytte seg av.

Bokhandel har hittil vært det viktigste visningsstedet for bredden i norsk litteratur. I Nord-Norge kan det være langt mellom hver bokhandel, og dermed vil Bladcentralens sortiment (kiosk, dagligvare, flyplass) ofte være det eneste utvalget en bokkjøper blir eksponert for. Dette handler ofte om pocketutgaver av bestselgere. Kvalitetslitteraturen/ den såkalt «smale litteraturen» blir mer og mer usynlig.

Vedlegg 3) Forfatter - definisjon

«Forfatter» er ingen beskyttet yrkestittel og alle som skriver, kan i prinsippet kalle seg forfattere. I dagligtale blir imidlertid uttrykket mest brukt om dem som skriver litterære tekster og får dem publisert. I slik bruk blir forfatter en person som har skiving som profesjon.

(<https://no.wikipedia.org/wiki/Forfatter>)

Nordnorsk forfatterlag har per 2018 151 medlemmer med tilknytning til Nord-Norge. Deres definisjon av forfatterskap som gir rett til medlemskap er slik:

«Som forfattere regnes skjønnlitterære forfattere, dramatikere, filmmanusforfattere, gjendiktere, oversettere, tekstforfattere og faglitterære forfattere. Søkere må ha skrevet tekster av tilfredsstillende litterær kvalitet. Skjønnlitterære forfattere bør ha utgitt minimum:

Ei skjønnlitterær bok - innkjøpt av Norsk kulturråd dersom den er utgitt på eget forlag, eller: et skuespill produsert av et profesjonelt ensemble, eller: et hørespill eller drama som er innkjøpt eller framført av NRK eller annet riksdekkende kringkastingsselskap, eller: tekst i antologi som er innkjøpt av Norsk Kulturråd eller utgitt på forlag som er medlem i Den Norske Forleggerforening.

Andre skjønnlitterære forfattere kan tas opp som medlemmer etter særskilt vurdering dersom de har skrevet tekster av tilsvarende kvalitet. Forfattere innen andre sjangere kan tas opp etter individuell vurdering.

Om du er medlem i en av følgende organisasjoner kan du tas opp i forfatterlaget uten videre vurdering: Norsk Forfattersentrum (NF), Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU), Den Norske Forfatterforening (DnF), Norske Dramatikeres Forbund (NDF), Norsk Oversetterforening, Norsk faglitterær forfatter og oversetterforening og Sami Girjecalliid Searvi (SGS). »

https://nordnorskforfatterlag.no/bli_medlem/

Vedlegg 4) Sjanger

I. SKJØNNLITTERATUR

Sjangrer der diktet innhold (fiksjon) og original språkbruk formidler budskapet til leseren.
Fiksjonslitteratur, litteratur med oppdiktet innhold.

Lyriske sjangrer ("sangbare")

Dikt/ Vise/ Sang

Episke sjangrer ("fortellende")

Roman/ Novelle/ Fortelling/ Eventyr, fabel/ Skisse/ Småstubb, vits

Dramatiske sjangrer ("handlende")

Skuespill (komedie og tragedie)/ Hørspill/ Musikkspill (opera og musikal)/ Lesedrama

II. SAKPROSA

Sjangrer der forfatteren gjør rede for eller kommenterer faktiske forhold.
Ikke-fiksjonslitteratur, litteratur med virkelig innhold.

Fagsjangrer/ Lærebok/ Fagbok

Litterære sakprosasjangrer

Essay/ Kåseri/ Dokumentarroman

Avissjangrer

Artikkel/ Kronikk/ Intervju/ Reportasje/ Leserinnlegg/ Reklametekst

<https://folk.uio.no/jonv/norsksider/noves14.htm>

Vedlegg 5) Forlag i Nord-Norge:**Forlag i Finnmark (10)**

1. Barentsforlag, Kirkenes (lærebøker) www.barentsforlag.com
2. Bárus SA - Samisk Forlag, Guovdageaidnu (Kautokeino) (skjønnlitt. og lærebøker) www.facebook.com/Bárus-SA-Sámi-lágádus-Samisk-forlag-268124309907001/ barus.lagadus@gmail.com Bárus SA - Sámi lágádus
3. Barbmo-forlaget barbmopub@gmail.com June Sommer Strask, Kvalsund
4. Bealljecohkka Innovation, Kirkenes www.bealljecohkka.no
5. ČálliidLágádus, Kárášjohka ja Deatnu (samisk/norsk) www.calliidlagadus.org
6. DAT OS Samisk bokforlag og plateselskap, Guovdageaidnu www.dat.net
7. Davvi Girji, Kárášjohka (samisk) www.davvi.no
8. Finnmarksforlaget, Hammerfest www.facebook.com/Finnmarksforlaget-302423379816806/
9. Haldde Forlag, Alta <http://halddeforlag.no>
10. Idut, Indre Billefjord (Billávuotna/Pillavuono), Porsanger (Porsáŋgu/Porsanki) (skjønnlitteratur, barnebøker, læremidler, fagbøker, musikk, film og ungdomsmagasinet Š) (nordsamisk, lule- og sørsamisk, kvensk, norsk) www.idut.no

Forlag i Troms (21) (+ ca 20 registrerte forlag som ikke er aktive)

1. Angelica Forlag, Tromsø. Nils Magne Knutsen. Egne og andres bøker.
2. Arktisk Forlag, Tromsø. Roald Larsen. Egne og andres bøker, sagn, dikt etc. www.arktiskforlag.no
3. Bok i nord, Finnsnes. Ronny Trælvik. Egne og andres bøker. <http://www.bokinord.no/>
4. Cassiopeia Forlag, Tromsø. Per Posti. Egne og andres bøker.
5. E. M. Werslands Productions. Elin Margrethe Wersland. Egne utgivelser. Barnebøker om Skole-Petter-Anna.
6. Falch Forlag, Tromsø. Egne bøker. www.facebook.com/aasesynnovfalch/
7. Gollegiella Forlag, Tromsø. Egne og andres bøker, oversettelser. www.gollegiella.com
8. Lokalforlaget: Agalaus forlag, Tromsø www.facebook.com/agalausforlag
9. Mot Nord Forlag, Harstad. Kristin Richardsen. Barnebøker. Egne utgivelser. www.facebook.com/Mot-Nord-Forlag-1251622648253097/
10. Nordkalottforlaget – eid av Nordnorsk Magasin AS, Stonglandseidet. Hilde K. Eriksen. Utgivelser siden 1989. Andres bøker. <https://nordnorsk-magasin.no/>
11. Palatia forlag, Kato Løvstad, Botnhamn. Egne utgivelser.
12. Poetic slowJazz production, Malvin P. Skulbru, Tromsø. Egne utgivelser
13. Ruija Forlag, Tromsø (kvensk forlag) Vet ikke om det er aktivt.
14. Sami Biibbal, Bardu. Nils Aslak Eira. Utgivelser: Ukjent
15. Skaniid Girjje, Skånland (markesamisk forlag) www.facebook.com/skaniidgirjje
16. Sans Forlag, Skaland på Senja. Eirik Nilssen <https://www.ht.no/kultur/article11251866.ece>
17. Snøstjerna Forlag AS, Tromsdalen. Jonny Hansen, 2016
18. Solheimar forlag. Ole Jakob Olsen. Lyrikk. Egne utgivelser.
19. Stetind forlag, Krokeldalen, Tromsø. Guri Midtgard. Utgivelser: <https://ebok.no/ebok/mitt-afrika-opplevelser-fra-sykkelseet-sigrid-mogard/>
20. Sølvi Ytterstad Forlag, Harstad. Gir ut egne bøker. www.solviytterstad.com
21. Utenfor Allfarvei Forlag, Harstad <https://www.utenforallfarvei.no>

Forlag i Nordland (ca. 20) (ca 30 registrerte forlag)

1. Cognito, Alsvåg
2. Coldfeet, Bodø
3. EDBilde, Bodø <http://magnemyrvold.no>
4. Eilertsen Media, Værøy/Kvaløya
5. Ferdselsvegen, Fauske
6. Forenkla Forlag, Bodø <https://www.facebook.com/forenkla/>
7. Forlaget 67°N, Bodø <http://www.67n.no>
8. Klo Forlag, Myre i Vesterålen <https://www.facebook.com/forfatteranniklo/>
9. Kristiansen, Narvik (krigslitteratur) <http://www.kristians1.net/>
10. Landsby Media, Bleik
11. Licentia Forlag, Bodø (betalingsforlag) www.licentia.no
12. Okstindan Bokforlag, Korgen
13. Orkana Forlag, Stamsund i Lofoten/Oslo, www.orkana.no
14. Selhornet, Mosjøen (lydbokforlag) <http://selhornet.no/>
15. Stereo Nord, Bodø
16. Sussi H. Gabrielsens Forlag, Moldjord i Beiarn
17. Syv Søstre Forlag, Sandnessjøen www.ingeovetysnes.com/
18. Tellemann forlag, Bodø
19. Øyjord forlag, Blogg: <https://wiker55.com/> Facebook: <https://www.facebook.com/holmen55/>

Vedlegg 6) Medlemsforlag Norsk Forleggerforening:**Omsetnings-
tall:****Orkana Forlag AS**

ble grunnlagt i Stamsund i Lofoten i 1992. Forlaget har også kontor i Oslo, men har beholdt basen i Stamsund. Orkana gir ut sakprosa, skjønnlitteratur og barnebøker med tilknytning til kystmiljøer, nordnorske forfattere og temaer. Forlegger og redaktør er Elisabeth Johansen. Akademisk litteratur og skjønnlitteratur.
2 ansatte, OSLO, men iflg. reg. hovedkontor i Stamsund.
Orkana Forlag eier også Uten tittel forlag, som gir ut kunstbøker (etabl. 2016) / Oslo

2015: 4,154 mill.
2016: 3,850 mill
2017: 3,376 mill

<http://www.orkana.no>

TO-FOTO AS

Lager reiselivsprodukter, «nordlys»bøker men gir ikke ut litteratur. «Med fokus på fenomenbasert turisme; har To-Foto AS valgt å ha et spesielt øye for å utvikle produkter der motiver fra alle våre kultur- og naturfenomener; gjenspeiler livet i vårt langstrakte land.»
3 ansatte, HARSTAD

2015: 5,417 mill
2016: 6,040 mill
2017: 7,027 mill

<http://www.tofoto.no/index.html>

ČálliidLágádus (Forfatternes Forlag)

reg. som stiftelse. «Er et forlag med følgende formål:
- å formidle opplysning og kunnskap om samer og samiskeforhold til det samiske samfunnet, og til interesserte utenfor de samiske miljøer. Formidling av opplysning og kunnskap om andre urfolk vil være en naturlig del av forlagets formål».
25 ansatte.

2015: 10,715 m.
2016: 10,826 m.
2017: 12,446 m.

<http://www.calliidlagadus.org/web/index.php?giella1=nor>

Utenfor Allfarvei Forlag (AS)

Utenfor Allfarvei Forlag har som fremste formål å være en stemme fra Nord-Norge som gir ut bøker om nordnorske forhold eller fra nordnorske fortellere. Målsettingen er å gi ut minimum tre bøker i året. I all hovedsak vil forlaget prioritere sakprosa, fotodokumentar, debatt-, fakta-, og biografiske bøker.
1 ansatt, HARSTAD

2015: 1,479 mill
2016: 1,221 mill
2017: 2,114 mill

<https://www.utenforallfarvei.no>

Haldde forlag AS/ Blåmann musikkforlag AS

ALTA, Victor Romsdal Mjøen
Ingen hjemmeside har ytterligere info.

2015: 0,003 m.
2016: 0,259 m.
2017: 0,224 m.

<http://halddeforlag.no>